

Neoficialus vertimas

EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS
TREČIASIS SKYRIUS
DALINIS NUTARIMAS DĖL

Vytauto KARALEVIČIAUS
pareiškimo Nr. 53254/99
prieš Lietuvą ir Rusiją

PRIIMTINUMO

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Trečiasis Skyrius), 2000 m. spalio 17 d. posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko J.-P. COSTA,
teisėjų W. FUHRMANN,
P. KŪRIO,
F. TULKENS,
K. JUNGWIERT,
Sero NICOLAS BRATZA,
teisėjo nuo Rusijos A. KOVLER
ir skyriaus kanclerės S. DOLLÉ,

atsižvelgdamas į minėtą pareiškimą, pateiktą Europos Žmogaus Teisių Komisijai 1998 m. spalio 5 d. ir įregistruotą 1999 m. gruodžio 9 d.,

atsižvelgdamas į Konvencijos 11 Protokolo 5 straipsnio 2 dalį, pagal kurią kompetencija nagrinėti šį pareiškimą buvo perduota Teismui,

po svarstymo nusprendė:

FAKTAI

Pareiškėjas yra Lietuvos Respublikos pilietis, gimęs 1952 m., gyvenantis Šiauliuose.

A. Bylos aplinkybės

Bylos faktai, pateikti pareiškėjo, gali būti apibendrinti kaip išdėstyta toliau.

1. Baudžiamasis procesas

Pareiškėjas buvo įtariamas įvairių su apgaule susijusių nusikaltimų padarymu 1992 m. spalio – 1993 m. spalio mėnesiais. 1994 m. pareiškėjui buvo iškelta baudžiamoji byla pagal

tris straipsnius dėl sukčiavimo, oficialių dokumentų suklastojimo ir neteisingo apskaitos tvarkymo. Kadangi pareiškėjas slėpėsi nuo parengtinio tyrimo, 1994 m. lapkričio 21 d. prokuratūra paskelbė V. Karalevičiaus paiešką.

1996 m. rugsėjo 24 d. pareiškėjas buvo sulaikytas Maskvoje pagal Lietuvos teisėsaugos institucijų ekstradicijos prašymą. Jis buvo išduotas Lietuvai 1996 m. gruodžio 30 d.

1996 m. gruodžio 31 d. Šiaulių miesto apylinkės teismas kaltinamam oficialių dokumentų suklastojimu pareiškėjui paskyrė kardomąjį kalinimą (suėmimą) iki 1997 m. sausio 31 d. Teismas nurodė pavojų, kad pareiškėjas gali slėptis ir daryti naujus nusikaltimus. 1997 m. sausio 24 d. teismas pratęsė suėmimo terminą iki 1997 m. kovo 31 d., kovo 28 d. – iki 1997 m. gegužės 31 d. ir gegužės 30 d. – iki 1997 m. birželio 13 d.

1998 m. rugsėjo 10 d. Šiaulių miesto apylinkės teismas nuteisė pareiškėją dėl sukčiavimo ir oficialių dokumentų suklastojimo ir išteisino dėl neteisingo apskaitos tvarkymo. Jam buvo skirta penkerių metų laisvės atėmimo bausmė su viso turto konfiskavimu. Teismas priteisė bankui iš pareiškėjo 615 264 litų žalai atlyginti.

1999 m. kovo 2 d. Šiaulių apygardos teismas pakeitė pirmosios instancijos nuosprendį, kiek jis buvo susijęs su pareiškėjo padarytos žalos atlyginimu, ir sumažino sumą iki 476 000 litų.

Pagal pareiškėjo kasacinį skundą 1999 m. birželio 29 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino minėtus nuosprendžius ir grąžino bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

1999 m. liepos 30 d. Šiaulių miesto apylinkės teismas kaltinamam sukčiavimu ir oficialių dokumentų suklastojimu pareiškėjui paskyrė kardomąjį kalinimą (suėmimą) iki 1999 m. rugsėjo 1 d. Teismas nurodė pavojų, kad pareiškėjas gali slėptis. Apylinkės teismas taip pat pažymėjo, kad 1999 m. birželio 29 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nepasisakė dėl pareiškėjo kardomosios priemonės. 1999 m. rugpjūčio 31 d. pareiškėjo suėmimo terminas buvo pratęstas iki 1999 m. lapkričio 15 d. 1999 m. gruodžio 30 d. Šiaulių rajono apylinkės teismas pratęsė suėmimo terminą ir kardomąją priemonę paliko nepakeistą „iki bylos išnagrinėjimo“.

2000 m. kovo 6 d. Šiaulių rajono apylinkės teismas nuteisė pareiškėją dėl oficialių dokumentų suklastojimo ir išteisino dėl sukčiavimo. Teismas priteisė bankui iš pareiškėjo 476 000 litų žalai atlyginti. Įstatymo dėl amnestijos pagrindu penkerių metų laisvės atėmimo bausmė buvo sumažinta trečdaliu. Pareiškėjas buvo paleistas teismo salėje, kadangi įskaičiavus kardomojo kalinimo laiką jis buvo laikomas atlikusiu bausmę. Teismas taip pat paskyrė jam kardomąją priemonę – namų areštą – iki nuosprendžio įsiteisėjimo.

2000 m. gegužės 4 d. Šiaulių apygardos teismas atmetė pareiškėjo apeliacinį skundą. Tą dieną nacionalinės teisės požiūriu įsigaliojo nuosprendis ir nustojo galioti kardomąja priemone nustatyti apribojimai.

Pareiškėjas pateikė kasacinį skundą Lietuvos Aukščiausiajam Teismui.

2. Kalinimo sąlygos

Nuo 1997 m. sausio 2 d. iki 1999 m. balandžio 9 d. ir nuo 1999 m. liepos 30 d. iki rugsėjo 22 d. pareiškėjas buvo laikomas Šiaulių tardymo izoliatoriuje. Nuo 1999 m. rugsėjo 22 d. iki 28 d. jis buvo laikomas Kauno vyriausiojo policijos komisariato areštinėje. Nuo 1999 m. rugsėjo 28 d. iki paleidimo 2000 m. kovo 6 d. jis vėl buvo laikomas Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

Toliau apžvelgiamos kalinimo sąlygos Šiaulių tardymo izoliatoriuje, kaip jas apibūdino pareiškėjas.

Vieno kalinamojo gyvenamasis plotas buvo 1,5 m². Pareiškėjas teigia, kad jis gyveno ir miegojo maždaug 20 m² kameroje, kurioje buvo laikoma nuo 10 iki 15 kalinamųjų („kamera“). Kameroje buvo atviras tualetas. Trūko ventiliacijos ir stipriai dvokė, nes kalinamieji rūkė ir naudojosi tualetu. Kamera buvo drėgna ir šalta, ypač žiemą. Izoliatoriaus patalynė buvo blogos būklės ir nešvari. Skalbti reikėjo rankomis kameroje esančioje kriauklėje. Nuolat trūko šalto ir karšto vandens. Pareiškėjas duše nusiprausti galėjo tik kartą per 15 dienų. Maistas buvo ruošiamas ir teikiamas blogomis sąlygomis. Tik 6 litai per dieną buvo skiriami kalinamojo maitinimui.

Pastebėtina, kad pareiškėjas nėra pateikęs skundo kompetentingoms vidaus institucijoms dėl kalinimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

Pareiškėjas kreipėsi į Seimo kontrolierių įstaigą su skundu dėl kalinimo sąlygų Kauno vyriausiojo policijos komisariato areštinėje. 2000 m. rugpjūčio 3 d. pažymoje Seimo kontrolierė nurodė, jog kardomojo kalinimo vietoje nebuvo įrengti langai bei nebuvo kiemo pasivaikščiavimams. Seimo kontrolierė *inter alia* nustatė, jog pareiškėjo teisės numatytos Konvencijos 3 straipsnyje buvo pažeistos. Tačiau, buvo atmesti pareiškėjo teiginiai, jog kameroje buvo tarakonų ir žiurkių arba, kad izoliatoriuje trūko indų.

3. Pareiškėjo korespondencijos su Konvencijos institucijomis cenzūra

Pareiškėjas teigia, jog jo 1998 m. spalio 12 d. ir 13 d., 1999 m. kovo 28 d., liepos 13 d., rugpjūčio 26 d., lapkričio 5 d., 8 d. ir 17 d., gruodžio 26 d., 2000 m. sausio 15 d. ir 30 d., vasario 2 d., 7 d., 9 d., 13 d., 21 d., 25 d. ir 29 d., kovo 2 d. ir 5 d. laišakai Europos Žmogaus Teisių Komisijai ir Europos Žmogaus Teisių Teismui buvo Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos cenzūruojami.

Pareiškėjas teigia, jog Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija jam nesant atplėšė ir perskaitė pareiškėjui adresuotus Europos Žmogaus Teisių Teismo kanceliarijos 1998 m. lapkričio 17 d., 1999 m. balandžio 21 d., rugpjūčio 9 d. ir 10 d., spalio 8 d., gruodžio 14 d., 2000 m. sausio 17 d., vasario 1 d., 21 d. ir 23 d., kovo 3 d. ir 9 d. laiškus.

SKUNDAI

1. Remdamasis Konvencijos 3 straipsniu pareiškėjas skundžiasi dėl kalinimo sąlygų Rusijoje 1996 m. rugsėjo 24 - gruodžio 30 dienomis. Taip pat pareiškėjas teigia, kad jo sulaikymas ir suėmimas Rusijoje bei ekstradicija iš Rusijos į Lietuvą buvo neteisėti Konvencijos 5 straipsnio požiūriu. Galiausiai, pateikdamas savo skundus prieš Rusiją, pareiškėjas teigia, kad buvo pažeistas saviraiškos laisvę garantuojantis Konvencijos 10 straipsnis, kadangi Rusijos kompetentingos institucijos tariamai nesugebėjo užtikrinti perdavimo gausių pareiškėjo skundų dėl suėmimo 1996 m. rugsėjo 24 - gruodžio 30 dienomis.
2. Remdamasis Konvencijos 3 straipsniu, pareiškėjas taip pat skundžiasi dėl kalinimo sąlygų Lietuvoje, Šiaulių tardymo izoliatoriuje ir Kauno vyriausiojo policijos komisariato areštinėje.
3. Remdamasis tuo pačiu straipsniu pareiškėjas skundžiasi įvairiais pažeidimais keletą kartų jį perkeliant 1999 m. iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus į kitas kardomojo kalinimo vietas Vilniuje bei Kaune.
4. Remdamasis Konvencijos 5 straipsniu, pareiškėjas skundžiasi, kad jis buvo neteisėtai suimtas Lietuvoje. Pareiškėjas teigia, jog nebuvo pagrindo skirti jam kardomąjį kalinimą bei, kad nebuvo laikomasi nacionalinėje teisėje numatytos kardomojo kalinimo sankcionavimo tvarkos.

5. Remdamasis Konvencijos 6 bei 7 straipsniais, pareiškėjas skundžiasi, jog baudžiamosios bylos nagrinėjimas buvo per ilgas ir neteisingas.
6. Remdamasis Konvencijos 8 straipsniu, pareiškėjas skundžiasi, jog Lietuvos kardomojo kalnimo vietų administracija cenzūravo jo korespondenciją iš ir į Konvencijos institucijas.
7. Remdamasis Konvencijos 8 straipsniu, pareiškėjas skundžiasi dėl tariamo jo telefoninių pokalbių su šeimos nariais pasiklausymo nuo 1994 m. iki 1997 m.
8. Kartu pareiškėjas tvirtina, jog buvo įkalintas dėl skolos taip pažeidžiant 4 Protokolo 1 straipsnį.
9. Remdamasis Konvencijos 4 Protokolo 2 straipsniu, pareiškėjas teigia, jog 2000 m. kovo 6 d. teismo nuosprendžiu skirtas namų areštas pažeidė jo judėjimo laisvę.

TEISĖ

1. Dėl pareiškimo dalies prieš Rusiją Teismas pastebi, jog skundai yra susiję su laikotarpiu iki 1998 m. gegužės 5 d., t.y. Konvencijos įsigaliojimo Rusijoje. Tačiau kiekvienos Susitariančiosios Šalies atžvilgiu Konvencija taikoma tik faktams, atsiradusiems po jos įsigaliojimo tai Šaliai. Atsižvelgiant į tai, kad šios pareiškimo dalies neapima Teismo kompetencija *ratione temporis*, ji yra nesuderinama su Konvencijos nuostatomis 35 straipsnio 3 dalies požiūriu ir todėl turi būti atmesta pagal Konvencijos 35 straipsnio 4 dalį.
2. Remdamasis Konvencijos 3 straipsniu, draudžiančiu kankinimus, nežmonišką ar žeminantį elgesį arba bausmę, pareiškėjas skundžiasi dėl įvairių pažeidimų perkeltant jį iš vienos kardomojo kalnimo vietos į kitą. Tačiau minėta Konvencijos nuostata negarantuoja teisės būti laikomam savo pasirinktoje kardomojo kalnimo vietoje. Be to, nėra įrodymų, jog dėl pareiškėjo perkėlimo iš vienos kardomojo kalnimo vietos į kitą jis patyrė nežmonišką ar žeminantį elgesį.

Todėl ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta ir turi būti atmesta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis.

3. Nagrinėdamas pareiškėjo skundus pagal Konvencijos 6 bei 7 straipsnius dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą neužtikrinimo ir neteisėto nubaudimo, Teismas pastebi, jog byla nagrinėjama Lietuvos Aukščiausioje Teisme. Taigi Teismui būtų per anksti nagrinėti tokius skundus, kol vidaus teismai nenusprendė dėl nusikaltimų, kuriais pareiškėjas yra kaltinamas, ir kol jis dar gali kelti šiuos Konvencija paremtus reikalavimus.

Teismas daro išvadą, kad šioje stadijoje pareiškėjas negali teigti esąs minėtu Konvencijos nuostatų pažeidimo auka. Todėl ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu ir turi būti atmesta pagal Konvencijos 35 straipsnio 4 dalį.

4. Remdamasis Konvencijos 8 straipsniu, garantuojančiu teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą bei susirašinėjimo neliečiamumą, pareiškėjas teigia, kad nuo 1994 m. iki 1997 m. buvo slaptaus pasiklausoma jo telefoninių pokalbių su šeimos nariais.

Tačiau pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį Teismas gali nagrinėti tik tuos skundus, kurių atžvilgiu buvo panaudotos vidaus teisinės gynybos priemonės ir kurie buvo pateikti ne vėliau kaip per šešis mėnesius nuo „galutinio“ sprendimo pagal valstybės vidaus teisę priėmimo dienos. Kai skundžiamasi, jog dėl konkretaus veiksmo, tariamai pažeidžiančio Konvenciją, nebuvo veiksmingos teisinės gynybos priemonės, šešių mėnesių taisyklės požiūriu „galutinė“ laikoma to veiksmo atlikimo data (žr. *Valašinas v. Lithuania*, no. 44558/98, decision 2000-03-14).

Teismas pastebi, jog pareiškėjas nesikreipė į teismą dėl tariamo Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo, todėl nepanaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių kaip to reikalauja Konvencijos 35 straipsnio 1 dalis.

Be to, net darant prielaidą, jog Konvencijos 35 straipsnio 1 dalies požiūriu pareiškėjas neturėjo efektyvių gynybos priemonių dėl tariamo telefoninių pokalbių slapto pasiklausymo, skundas yra susijęs su 1994 - 1997 metų įvykiais, t.y. vėlesniais nei 6 mėnesiai iki pareiškimo pateikimo 1998 m. spalio 5 d. Todėl ši pareiškimo dalis yra pateikta per vėlai.

Todėl ši pareiškimo dalis turi būti atmesta pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalis.

5. Pareiškėjas tvirtina, jog buvo įkalintas dėl skolos taip pažeidžiant 4 Protokolo 1 straipsnį, kuris numato:

„Niekam negali būti atimta laisvė vien dėl to, kad jis neįstengia įvykdyti kokios nors sutartinės prievolės.“

Tačiau Teismas pastebi, jog pareiškėjui laisvė buvo atimta vykstant baudžiamajam procesui, kuriame pareiškėjui buvo pareikšti kaltinimai dėl su apgaule susijusių nusikaltimų padarymo, o ne dėl negalėjimo įvykdyti sutartinės prievolės. Todėl ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta ir turi būti atmesta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis.

6. Remdamasis Konvencijos 3 straipsniu, pareiškėjas skundžiasi dėl kalinimo sąlygų Lietuvoje, Šiaulių tardymo izoliatoriuje bei Kauno vyriausiojo policijos komisariato areštinėje. Taip pat pareiškėjas teigia, kad jo suėmimas pažeidė Konvencijos 5 straipsnį, o kardomojo kalinimo vietos administracija neteisėtai cenzūravo jo susirašinėjamą su Konvencijos institucijomis taip pažeisdama Konvencijos 8 straipsnį. Pareiškėjas skundžiasi, kad nagrinėjant baudžiamąją bylą nebuvo užtikrintas trumpiausio laiko reikalavimas pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, o 2000 m. kovą paskirtas namų areštas pažeidė Konvencijos 4 Protokolo 2 straipsnį, garantuojantį judėjimo laisvę.

Teismas mano, kad minėti skundai kelia sudėtingus faktų ir teisės klausimus, kurių išsprendimas reikalauja tolimesnio nagrinėjimo. Todėl Teismas siūlo šią pareiškimo dalį komunikuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybei, o pareiškimo nagrinėjimą atidėti.

Dėl šių priežasčių teismas vienbalsiai

NUSPRENDŽIA ATIDĖTI nagrinėjimą pareiškėjo skundų prieš Lietuvą dėl Konvencijos 3, 5, 6, ir 8 straipsnių bei 4 Protokolo 2 straipsnio pažeidimo;

SKELBIA NEPRIIMTINA likusią pareiškimo dalį.

S. DOLLÉ
Kanclerė

J. - P. Costa
Pirmininkas